

TRABZON YÖRESİ AĞITLARI

Yrd. Doç. Dr. Ali ÇELİK

İnsanoğlunun ölüm karşısında veya canlı-cansız bir varlığını kaybetme üzüntü, telâş, korku ve heyecan ânındaki feryatlarını, isyanlarını, talihsizliklerini, şikâyetlerini düzenli-düzensiz söz ve ezgilere ifâde eden türkülere Batı Türkçesi'nde umumiyetle "ağıt" adı verilir.¹

Trabzon yöresinde ağıt kavramı biraz daha geniş bir anlam ifade eder. Bunların bir kısmı, yukarıdaki ağıt tarifine uygun olarak, bir insanın ölümünden sonra onu sevenlerin duydukları büyük üzüntüyü dile getiren ağıtlardır. Bu ölü ağıtlarının dışında ikinci bir ağıt türü de, ölüm kadar acı olmasa da, yine bir ayrılığın başlangıcı olan kına gecesinde, yani gelin kızın baba ocağında geçirdiği son gecede, duyguların dile getirildiği ezgisi ve sözleri yanık söyleyişler, "kına ağıdı" veya "kına türküsü" denilen ağıtlardır.

Biz bu çalışmamızda Trabzon yöresinden derlenen ağıtları iki grupta topladık:

1. Ölüm ağıtları
2. Kına ağıtları

1. Ölüm Ağıtları:

Bu gruptaki ağıtlar irticalen söylenen, şekil olarak genellikle düzensiz, kimleri tamamen nesir halinde veya nazım nesir karışık, çoğunlukla sanat değeri olmayan ağıtlardır. Bunlar çoğunlukla kadınlar tarafından söylenirler. Çok eski bir gelenek olan ağıt yakma geleneğinin bu gün de cenaze merasimlerinde hâlâ yaşamakta olduğunu göstermeleri bakımından önemlidirler. Bugün artık şehir merkezlerinde ve merkeze yakın köylerde olmasa da, merkeze uzak dağ köylerinde hâlâ bu işi meslek edinmiş kadınlar vardır. Bunların görevi hem ölen kişinin özelliklerini, kayından ötürü duyulan üzüntüyü anlatmak,

hem de merasime iştirak edenleri ağlatmaktır. "Ölü görünce ağla, düğün görünce oyna." atasözünün birinci kısmının hakkıyla yerine getirilmesinde en önemli görevi bunlar üstlenirler. Bunlar arasında bölgelerinde sesinin güzelliği ve ağlatmaktaki hüneriyle tanınan yöre ağıtçıları vardır. Cenaze olduğu zaman bunlara haber gönderilir ve davet edilirler. Ağıtçının başarısı bir ölçüde ölen kişiyi tanıması ve ona yakınlığı ile orantılıdır. Bunun yanında ağıtçının sesinin güzelliği de çok önemli bir faktördür. Derlediğimiz bir fıkranın, bunun ne denli önem taşıdığını daha iyi anlatacağını sanıyoruz:

Adam hasmını vurmuş, ondört sene hapiste yattıktan sonra çıkıp köyüne gelmiş. Öldürdüğü hasmının ağıtlarıyla ve güzel sesiyle tanınmış karısı bu haberi alınca acısı tazelenmiş ve ağıt yakarak ağlamaya başlamış. Kadın içerde ağlarken, dışarıda onu dinleyen adam yanındaki arkadaşlarına şöyle çıkmış:

- Susun ula! Ben bu sesi dinlemek için dokuz mermi attım, ondört yıl da hapis yattım.

Yine aynı kaynaktan² aldığımız bilgilere göre bu ağıtçılar aynı zamanda türkü de söylerler. Bunlara "ağlayıcı", ağıt söylemelerine ise bazı yerlerde "ağlama", Akçaabat'ın yüksek köylerinde ise "ezgileme" denir. Trabzon-Hakça yöresinin ağlayıcısı on onbeş dakika kadar türkü söyledikten sonra ağıtına başlamadan önce şöyle giriş yapıyor:

"Görecesun e Hocam
Sonuni bağlamamı
Yalnız benim Hocam
Dinleyin ağlamamı"

Kocası askerde olan Müftü'nün gelini Hanife doğum esnasında bebekle birlikte ölüncü kadınlar etrafına toplanıyor ve şöyle ağlıyorlar:

"Bahçede paklalar
Acep pakla döker mi
Gurbette yârî olan
Ha böyle göç eder mi
Hanifem gardeş...
Kır at geldi kâpiya
Verin yesin yemini
Ha böyle göç eder mi
Hiç Müftü'nün gelini
Hanifem gardeş...

Bir, profesyonel diyebileceğimiz ağıt-
çların dışında bir de ölenin eşi, çocukla-
rı ve yakınları tarafından söylenen ölü
ağıtları vardır. Bunlar hiçbir sanat endi-
şesi taşımadan gerçek ağlayışlardır.
Aşağıda örnek olarak verdiğimiz ağıtta
da görüleceği gibi asıl gaye, yöre tabiriyle
"sayıp sayıp ağlamak", yani bir nevi
deşarj olmak ve olayı hikâye etmektir.
Çoğunlukla manzum olmayan bu ağıtlar
mutlaka bir gayde (ezgi) ile söylenirler.
Ölüm olayı vuku bulduğu andan itiba-
ren söylenmeğe başlanan bu ağıtları
anında tesbit etmek çok zor, hemen he-
men imkânsızdır. Ancak bunlardan bazı-
ları daha sonra çeşitli vesilelerle tek-
rar söylenirler. Örnek olarak verdiğimiz
aşağıdaki ağıt da bu şekilde sonradan
tesbit edilmiş ağıtlardır.

Ali'nin, arkadaşı Kazoğlu Muham-
met tarafından kallesçe öldürülmesi ve
daha snora da Ali'nin oğlu tarafından
Kazoğlu'nun öldürülmesiyle sonuçlanan
olayı Ali'nin karısı şöyle ezgiliyor:

Dedun bağa: "Eminem gideceğim Konak
Yanı'na" Alim...

Dedum sağa: "Alim gitma, senin hasim-
ların ati da vururlar seni" Alim...

Dedun: "E kız Emine bizi kimse vura-
maz. Vursa vursa bir tek Kazoğun
Muhammet vurur" Alim...

"Karar ettük Kazoğun Muhammetlan gi-
deceğük Konak Yani'na. Helim'e de
de tımar etsun atımı" Alim... Alim...

Ah.. Bita sabahtan kalktı nenem tımar
ettiler. Vermeğün Ali'nin atını. Sora
bağirdum Alime, Alim... Alim...

Kazoğun Muhammet seni bağirdı kâpi-
dan: "Ali! Ali!" diene....

Bir ta geldi ordan Ali çıktı dedi: "Ula
Kazoğun muhammet gel da birer çay
içelüm da oyla giderük Konak Ya-
nı'na" Alim.. Alim...

Kazoğlu Ali'ye: "Hayde Konak yanına gi-

delüm" dedi. Alim... Alim...

Alimlan Kazoğun Muhammet bindiler
atlara gittiler Konak Yani'na. Kazoğ-
lu Ali'ye meyhaneye gidip yiyelim de-
di. Alim... Alim... Meyhanede yediler,
bir ormana girdiler Alim... Alim...

Kazoğun Muhammet arkadan tabancayı
çektı Ali'ye üç tane saydı, Alim...
Alim...

Çıkardı Kazoğlu ayakkabılarını aldı Ko-
nak Yani'na gitti

"Vermeğün, Ali'yi vurdum aha ayakka-
bıları" dedi. Alim... Alim...

Çok bekledüm Alim gelmedi. Dedim:
"Oğlum Helim baban gelmedi git bak
nerde kaldı?" Alim... Alim...

Helim gitti baktı ki Ali yol istinde vurul-
muş yatıy

Helim bubasını aldı geldi ... "Bubamı
vurdiler" dedi. Alim... Alim... "Buba-
mın başında ati kişneyi hem de eşini-
yi... e benüm babacığüm..."

Bi ta baktuk Kazoğun Muhammet geliyi
belinde tabaңalar tabaңalarda da
elleri Alim... Alim...

Dedi: "Ula Ali seni kim vurdi de bağa da
vurayım onları..."

Helim daha dayanamadı. Dedi: "E kız
nene var bağa tabancayı"

Dedim: "Oğlum bu çok adamların başını
yedi seni de yer. Kalır ellerim koy-
numda" Alim... Alim...

Bi ta Helim tabancayı aldı geldi dedi:
"Ula Kazoğlu kalk ayağa, diyeyüm sa-
ğa babamı kim vurdi..."

Kazoğun Muhammet kalktı ayağa
Alim... Alim...

Helim takti oğa kafadan tabancayı saydı
oğa on taneyi Alim... Alim...

Bu ağıdın sonunu ise şu türkü ile
bağlıyorlar:

Cebumdeki mendile
Yağluk deyiler yağluk
Ağlama burada bitti
Sizlere olsun sağluk
Gelinumuz adı
Hediyeđur hediye
Merhaba Kazođli
Nerden kettun buriye
Gürgene taktum ateş
Teni yanayı teni
Merhaba Kazođli
Gözüm arayı seni

Habukadar obada
Bulamadım obamı
Merhaba Kazoğlı
Niye vurdun bubami
Kemençemin istine
Tane ekerim tane
Çektim oğa onliyi
Saydum oğa on tane (3)

Trabzon-Beşikdüzü-Kutluca Kö-
yü'nden 1313 doğumlu Ayşe Demirci'nin
kocasının ölümü üzerine yaktığı ağıt ise
şöyle:

Ah ümidim ümidim
Aslan ümidim
İşte beni yaktın da yaktın Ahmedim
Evlerimin direkleriyle
Gelin alıp köşeye dinetmedin
Oğul büyüttüp askere yol etmedin
Bu evi ne heveslikler yaptın
İçinde bir sene duramadın

Hey gidi Ahmedim hey
Karlı dağlarım idin
Önümünden devrildin
Bana ne dedin de gittin
Ahmedim Ahmedim aslan Ahmedim
Eller sana ağlar yalandan
Ben ağlarım sana yanaraktan (4)

Trabzon - Beşikdüzü - Türkeli Kö-
yü'nden 84 yaşındaki Fatma Kurt'tan
alınan aşağıdaki ağdın hikâyesi şöyle:

Yıllardır çocuğu olmayan gelinin ni-
hayet bir oğlu dünyaya gelir. Aile bulun-
duğu yerden bir başka yere göç ederken,
kervandaki develerden birinin üzerinde-
ki bebeğin kundağı bir ağaç dalına takı-
lı ve bebek orada kalır. Konak yerine
vardıklarında bebeğin kaybolduğunu an-
layıp geri dönerlerse de onu bir daha bu-
lamazlar. Bu olay üzerine şu ağıt yakı-
lır:

Hay ettim seni yavrum hay ettim
Seni de vurgunlara pay ettim
Nenni nenni nenni de bebeğim
Oğlum kuzum yavrum nenni
Nenni nenni oğul oğul oğul

Aşamadım şu dağların dengini
Nenni nenni nenni de bebeğim oğul
Oğlum kuzum yavrum nenni
Nenni oğul oğul oğul oğul

Yedi yılda seni buldum
Yüreğime yangın kodum
Nenni nenni nenni de bebeğim oğul
Oğlum yavrum kuzum nenni
Nenni nenni nenni oğul oğul oğul oğul

Yeşil kilime seni koydum
Aşkın yüreğime koydum
Nenni nenni nenni de bebeğim oğul
Oğlum kuzum yavrum nenni
Nenni nenni nenni de bebeğim oğul
Nenni nenni nenni de oğul oğul oğul (5)

Ağıt
Beşiklerim bebelerim oğul
Nenni nenni gülüme
Çare yoktur ölüme yavrum
Acaba derdi miyum
Acaba eve geldi mi Mehmet Ali
Mehmet Ali Mehmet Ali
Dünyanın nazlı yarı
Ağaçların deste gülü
Sandukların ince bağı Mehmet Ali

Anon buralarda oldu deli oğul
Son beşiğün besbelli oğul
Baban seni bana beni sana bıraktı gitti
oğul
Hepisi de bana el etti oğul

Çok şükür bu günümde
Kaldım yatağımında oğul
İki ellik değnek elimde oğul
Yanımda gözün gelinde oğul

Bi elim onun da belinde oğul
Gene korkum vardır ölümden oğul
Üç oğlum var yavrum oğul
Herbiri birinden özge oğul
Ondan sonra Allah'tan iste oğul

Ey kızlanun ağlara e oğul
Bir yavrum var dağlara oğul
Hasta oldu seneler oğul
Gelmiyo buralara oğul

Çıktım dağın başına oğul
Duman duman oğul
Her nereye varırsan oğul
Benim hallerim yaman oğul

Aşıp aşıp karlı dağlar
Gelmişim el köyüne oğul
Mesken etmişim oğul
Ağla beni garip annem
Ben burada yitmişim oğul

Su akıyo çeşmeden
Geçmem oni içmeden
Bilinmiyor huyları oğul
Kapasına düşmeden oğul

Kalanlar ayı çıktı oğul
Her merak beni yaktı oğul
Gideceğim köyüem oğul
Gelinler benden bıktı oğul (6)

Hacı Bey düğün günü öldürülür. Onun

ölümü üzerine henüz gerdeğe bile girmen-
den kocasını kaybeden gelinin ağzından
şu ağıt alınır:

Uyan Hacıbey'im uyan
Saray bana dar geliyor.
Hacı Bey'in sarayına
Gelin geldim kız gidiyom
Hacı Bey'im uyanacak
Köye subay dayanacak
Uyan Hacı Bey'im uyan
Saray bana dar geliyor
El veriyor el veriyor
Çifte direk bel veriyor
Uyan Hacı Bey'im uyan
Saray bana dar geliyor

Arabadan indiler
Makineye bindiler
Akşamılan irkildiler
Hacı Bey'i öldürdüler
Az gidelim uz gidelim
Dere tepe düz gidelim
Hacı Bey'in sarayına
Gelin geldim kız giderim

Okuduğum yazıları
Dağda gezer tazıları
Koyun olmuş meleşiyor
Hacı Bey'in kuzuları (7)

2. Kına Ağıtları

Düğünden bir önceki gece kız tara-
fında kına gecesi yapılır. Kadınlar bir
yerde toplanırlar. Kına yoğrulurken geli-
nin kinasını koyacak olan ağlayıcı da ge-
lir. Bir yandan gelinin eline kına yakar-
ken, bir yandan da kına türküsünü söy-
ler. Bu türkülerden duygulanan gelin
ağlar. Zaten bu ağıt türkülerin asıl ama-
cı da gelini ağlatmaktır. Gelinin ağlama-
ması utanç vericidir. Böyle bir durumda
"Bakin falancının kızı kına gecesinde ağ-
lamadı. Ne kadar da kocaya gidesi var-
mış" diye ayıplanır. Ağıtçı gelini ne ka-
dar çok ağlatırsa o kadar başarılı sayılır.
"Kına türküsü" de denilen bu ağıtların
bir kısmı tıpkı ölü ağıtlarında olduğu şe-
kil bakımından belli kurallara bağlı de-
ğildir. Bir kısmı ise, mani dörtlüklerin-
den meydana gelen tipik Doğu Karade-
niz türkülerinin özelliklerini taşırlar.

I.
Büyük evin büyük kızı
Annesinin babasının nazlı kızı
Çevirdim eteğimi saktım belime
Eyvah eyvah ben ayrıldım annemden
Hem annemden hem de garip sinemden
Büyük evi ıssız goydun

Ananı babanı gızısız goydun
Eyvah eyvah ben ayrıldım anamdan
Hem anamdan hem de garip sinemden

Altın tabaklarda kına yoğrulsun
Yüksek binalarda düğünün kurulsun
Ellerinde gınaların kutlu olsun
Gittiğin yerlerde dillerin tatlı olsun
Eyvah eyvah ben ayrıldım anamdan
Hem anamdan hem de garip sinemden

Gelin ağlar yahşi yahşi
Gitmem diye salları başı
Hani bu gelinin büyük gardaşı
Eyvah eyvah ben ayrıldım anamdan
Hem anamdan hem de garip sinemden

Gel gelinim ata bindireyim seni
Varacağın yere götüreyim seni
Bahşişini alayım da evlendireyim seni
Eyvah eyvan beh ayrıldım anamdan
Hem anamdan hem de garip sinemden (8)

II.

Trabzon-Beşikdüzü-Korkutan Kö-
yü'nden 60 yaşındaki Ayşe Yılmaz'dan
derlenen kına türküsü:

Gelinim ağlar gelmem deyu
Baba evim yıkıma deyu
Ağlama gelin ağlama
Ver elini ver kınaya

Güçük evin küçük gızı
Büyük evin büyük gızı
Ağlama gelin ağlama
Ver elini ver kınaya

Yahşi yahşi gitmem deyo
Sallar başı
Ağlama gelin ağlama
Ver elini kınaya

Altın tabaklarda kına yoğrulsun
Gümüş ibriklerde suları koyulsun
Ağlama gelin ağlama
Ver elini ver kınaya

Gelinime lâzım bir baba
Ağlıya gaba gaba
Ağlama gelin ağlama
Ver elini gınaya

Gelinime lâzım bir ana
Ağlıyor yana yana
Ağlama gelin ağlama
Ver elini ver gınaya

Gınaların kutlu olsun
Varduğun yerler altın olsun
Ağlama gelin ağlama
Ver elini ver gınaya
Gelinime lâzım bir gardaş
Ağlıya yavaş yavaş
Ağlama gelin ağlama
Ver elini gınaya (9)

III.

Trabzon-Besikdüzü-Türkeli köyü'nden 84 yaşındaik Fatma Kurt'tan derlenen kına ağıdı:

Yahşı yahşı gelmem deyo
Sallar başı
Ağlama gelin ağlama
Ver elini ver gınaya
Buralar gelir tünek ister
Atlar gelir binek ister
Ağlama gelin ağlama
Ver elini ver gınaya
Gelinim ağlar gelmem deyo
Anam seni vermem deyo
Ağlama gelin ağlama
Ver elini ver gınaya
Gınaların gutlu olsun
Vardıgın yerde dilin datlı olsun
Ağlama gelin ağlama
Ver elini ver gınaya
Gelinime gerek bir bacı
Ağlıyor acı acı
Ağlama gelin ağlama
Ver elini ver gınaya (10)

IV.

Kınayı yoğururlar
Sahandala tavaya
Gomazlar elumuze
Gezdururler havaya
Bu gün gına akşamı
Otur abulam otur
Gidiyusun gelende
Bize çok şeyler götür
Oyna abulam oyna
Babamın evindeşun
Düşün abulam düşün
Yarın akşama nerdesun
Abulamın belini
Geriden bağıyacuk
Şimdi gına akşamı
Sabahtan ağlayacuk
Başundaki çemberun
Gıyleri gangel gangel
Aman abulam aman
Eniştemlan bile gel
Abulam yeni gelin
Suyun yanları serin
Görmemişti habu köy
Abulam gibi gelin
Habu benum abulam
İşi edeyi işi
Gören maşallah desin
Sanki ayın onbeşi
Geçileri otlayı
Daşdan daşa atlayı
Verduk o abulami
Düşmanları patlayı

Ben bakarum bakarum
Yaylanın güneşine
Uçan guşlar ağlayacak
Abulamın peşune
Bir duman aldı dağa
Geliyor emanetlan
Gidiyorsun abulam
Var sağluk selametlen
Ay bulutta bulutta
Mendilim galdi dutta
Gidiyusun abulam
Sakin bizi unutma

İneklerin başında
Goruniyi fildişi
Düşmanlar inadına
Aşurduk habu işi
Habu düşün evinde
Oy nedersun nedersun
Telli duvak başında
Gören maşallah desun
Geline bak geline
Gına yaktık eline
Düştü cahil eline
Yazuk ince beline (11)

V.

Trabzon,Sürmene Oylum Köyü'nden Kızı Nazmiye Aksayan'dan derlenen kına türküsü:

Fesumu fesumu funo fesumu
Hamamda pıraktum annem altun tasumi
Altun tas içinde annem kınam ezerler
Altun makas ile zulfüm keserler
Bataкта ev yapma annem o batar gider
Uzağa kız verme annem o yiter gider
Yakına ver annem o gelir gider
Eğer at üzerine annem sağ koydun beni
Erkek oğlun olsaydım vermezdun beni
Supur kapıları annem kalsın izlerum
Tez çağır tez çağır annem yolu gözlerim
Atımı bağladım annem dağda çayıra
Gidiyirum el evine Mevlam kayıra.
Atımı bağladım annem dada dikene
Ömrümü yedin annem ömrün dükene
Üçbin merdiveni gel baas basa
Orada ezan verir Hz. Musa
Üçbin merdiveni gel yavaş yavaş
Orda ezan verir Hz. Ali
Üç dört merdivenim gel döne döne
Orda ezan verir Hz. Ömer
Fesumi fesumi annem fino fesumi
Hamamda pıraktum annem altun tasumi
Altın tas içinde annem kınam ezerler
Ana da eviattan böyle bi bezer

Babası der kızım kızım
Anası der illa kızım- iki gözüm
Kardeşi der versun gitsun
Küldeñ çıksun (12)

VI.

Trabzon-Köprübaşı Kazası'ndan İb-
harim kızı 80 yaşındaki Havva Ayar'dan
derlenen kına türküsü:

Kırd merdivenüm vardır annem gel basa
basa
Orda ezan verur annem Hz. Musa
Eteğümü vurdum annem belime belime
Küçük kardeşimi annem koydum yerime
Akan sulara bakma annem o akar gider
Uzağa kız verme annem o batır gider
Yakına var annem o gelur gider

Beyaz at üstünde annem sal koydun beni
Erkek oğlun olsam annem vermezdun
beni
Kabidan bacadan annem derdi izlerum
Kez yolla payuma annem yoli gözlerim

İpek çarşafımı annem vurdun belime
Erkek kardeşimi koydun yerime
Gündüz lâmba yakma annem o ışık ver-
mez
Uzağa kız verme annem o gidip gelmez
(13)

VII.

Gelin ağlama türküleri:

Ağlama gelin ağlama
Ağlama canım ağlama
Gelin kiter başaşağı
Beni yakın et uşağa

Leğen İbrik ellerinde
Kaynaduğun eğlerinde
Kaynaduğun kanaduğun
Büyük rayet rağbet eyle
Geline göre bi bala
Ağluyaylı yana yana
Geline göre bi baba
Ağluyaydı koşa koşa

Acaba ni olacak
Güzelimin halları
Yavaş yavaş başlasun
Gelinin rüsumları
Yükledim atlaruma
Yasi külehler yasi
Yavaş yavaş yaklaşsun
Ali Osman bubasi

Duştı yere kırıldı
O gümüş tabakası
Ağur ağır yanaşsun
Hani Necdet Akası

E olayım canına
Boşandı tabanacası
Peşısıra da gelsin
Ali Rıza Akası

Közlerinden aşşağı
Yaşı akayı yaşı
Beşi sırada kalsın
Hani Şenol gardaşı
Dağdan keserler cevizi
Hani gelinin çeyizi
Dağdan gezerler funduğu
Hani gelinin sanduğu

Geline göre bi gardaş
Ağluyaydı yavaş yavaş
Geline göre bi nene
Ağluyaydı döne döne
Geline bak geline
Kına koyı eline
Gelinin kınasından
Koğun benim elim.

Verduğum şekerleri
Oturur yiyecesun
Uzma tatlı canını
Bağırdum gelecesun
Tufeğüm omuzumda
Kurda atarım kurda
Son kızdur gıdeyi
Göreym onı burda
Taşını düşünmeden
Geli mi bunun sonı
Ali Rıza Akası
Gelsin görelim onı

NOTLAR:

1. Şükrü ELÇİN, Türkiye Türkçesinde Ağıt-
lar, Ankara, 1990
2. Mualla Uzuner, Trabzon Lisesi Edebiyat
Öğretmeni
3. Ali Mollamehmetoğlu, Akçaabat Demir-
kapı Folkloru, F.E.E. Bitirme Çalışması,
Trabzon, 1977s. s. 46-48.
4. Hayri ARI, Kutluca Köyü Halk Edebiyatı,
F.E.E. Bitirme Çalışması, Trabzon, 1977,
s. 33-34.
5. Yasemin DİNÇ, Derleme Ödevi, Trabzon,
1989
6. Yasemin DİNÇ, Derleme Ödevi, Trabzon,
1990
7. Yasemin DİNÇ, Derleme Ödevi, Trabzon,
1989
8. Hayri ARI, Kutluca Köyü Halk Edebiyatı,
F.E.E. Bitirme Çalışması, Trabzon, 1977,
s. 17-18.
9. Yasemin DİNÇ, Derleme Ödevi, Trabzon,
1990
10. Yasemin DİNÇ, Derleme Ödevi, Trabzon,
1990
11. Şaban ADANUR, F.E.E. Bitirme Çalışma-
sı, Trabzon, 1977, s. 28-29
12. Mehmet Bilgin-Ömer Yıldırım, Sürmene,
İstanbul, 1990, s. 595
13. Mehmet Bilgin -Ömer Yıldırım, Sürmene,
İstanbul, 1990, s. 595-596